

Spreminjanje kulturne pokrajine gorskih vasi na Japonskem zaradi obrobnosti

IZVLEČEK

Z razraščanjem globalizacije in poveljne gospodarske rasti gorske vasi na Japonskem doživljajo dramatične spremembe. Z opuščanjem tradicionalnih dejavnosti v gorskih vaseh, kakršni sta svilarstvo in gozdarstvo, vse bolj izrazitim staranjem prebivalstva in obsežnim pogozdovanjem od začetka petdesetih let prejšnjega stoletja, se kulturna pokrajina japonskih gorskih območij korenito spreminja. Potisnjene na obrobje metropolitanskih območij mnoge gorske vasi nimajo dovolj razvitih gospodarskih dejavnosti, zato tamkajšnja tradicionalna družbeni in gospodarski sistem propadata.

Ključne besede: kulturna pokrajina, raba tal, gorske vasi, Japonska.

ABSTRACT

Mountain villages in Japan and peripheralization of cultural landscape

With the spread of globalization and the post-war economic growth, the mountain villages in Japan are experiencing dramatic changes. The process started by abandoning the traditional activities of mountain villages such as sericulture and forestry. From the beginning of the fifties of the last century it was further accelerated with growingly aging population and large-scale afforestation. Today, many mountain villages in Japan are pushed to the periphery of metropolitan areas. As a consequence, they do not have a proper functional economic base, and therefore, the traditional social and economic system is in a process of collapse.

Key words: cultural landscape, land use, mountain villages, Japan.

Nastanek gorskih vasi na Japonskem sega v obdobje Jōmon, ki je trajalo od približno 12.000 do 300 let pred našim štetjem. V prvi polovici tega obdobja, dolgega dobrih 10.000 let, je sedanje poplavne ravnice preplavljalo morje. To je razlog, da je bila poselitev v gorah in na planotah bolj razširjena, kar potrjujejo tudi arheološke najdbe iz obdobja Jōmon v goratih predelih.

Začetki gorskih vasi, kakršne poznamo v sodobnosti, so bili povezani s požigalništvom in kultiviranjem zemljišč ter oblikovanjem riževih polj. Pogozdovanje skupnih zemljišč se je širilo in začelo se je tudi preseljevanje prebivalstva. V drugi polovici srednjega veka, do polovice obdobja Edo (1603–1868), so vasi na gorskih območjih nastajale po vsej državi in so starejše od podeželskih naselij na ravninah, ki so večinoma nastale pred 200 do 400 leti (Fujita 1989, 85).

V tem kontekstu Fujita (2011, 4) trdi, da Japonci izvirajo z gorskih območij, kjer so se oblikovali temelji japonske kulture in življenja, kar je v nasprotju s splošno razširjeno samopodobo Japoncev in splošnim mnenjem, da je japonska kultura v prvi vrsti kultura riža.

V kulturi Japonske obstaja »pogled na naravo« ali *shizenkan*, ki pomeni gorskih gozdov postavlja pred riževa polja. V tem kontekstu kultura ne izhaja z območij gojenja riža, ampak z gozdnih območij, kjer je bilo za prebivalce v kamenu dobi značilno, da so se narave oziroma gozdov in gora na eni strani bali, na drugi pa so jim bili neizmerno hvaležni. Raziskovalci gorskih vasi podobno kot Fujita menijo, da je bilo to predvsem posledica dejstva, da se je japonska kultura razvijala in oblikovala skozi način preživetja v gorah in gozdovih.

Vsa kmetijska zemljišča, vključno s tistimi na gorskih območjih, niso namenjena zgolj pridelavi hrane, ampak so pomembna tudi za ohranjanje tradicionalne rabe tal, zadrževanje vode, ohranjanje naravnega okolja in ravnovesja ter oblikovanje kulturne pokrajine nasploh.

Hitra modernizacija kmetijstva na Japonskem je spremenila odnos, ki ga ima človek do gozda. Ljudje so začeli kupovati les, gorivo, gnojila in krmo, s čimer so prekinili naravno vez med človekom in gozdom. Opuščanje tradicionalne rabe gozdov v zadnjih desetletjih močno vpliva na značaj japonske kulture in celo nacionalno identiteto. Opuščanje gorskih vasi pomeni prekinitev zadnjih vezi z gozdom kot temeljem japonske kulture. To ima seveda opazne posledice tudi na podeželju, predvsem v spremembah zemljiške rabe.

Depopulacija in spremembe rabe tal

Približno 70 % kopnega Japonske je goratega. Dobrih 68 % celotnega površja pokrivajo gozdovi, ki jih je relativno več v goratih predelih. Tamkaj je veliko vasi, ki obstajajo že od nekdaj. Leta 2014 je bilo na Japonskem 734 gorskih vasi (Japonsko ministrstvo ... 2015), a se njihovo število postopoma zmanjšuje.

Avtorica besedila in fotografij:

IVANA MOGUŠ YAMADA, prof.

geog. in univ. dipl. jap.

Ulica Crvenog križa 21, Zagreb, Hrvatska

E-pošta: ivanamyamada@gmail.com

COBISS 1.04 strokovni članek

Zakon o spodbujanju gorskih vasi iz leta 1970 tovrstna naselja opredeljuje kot občine, kjer je več kot 75% zemljišč pokritih z gozdom, povprečna gostota poselitve pa je manjša od 116 ljudi na kvadratni kilometer (Fujita 2013, 49).

Do konca prve polovice 20. stoletja se je večina Japoncev, živečih na gorskih območjih, preživljala s kmetovanjem in z upravljanjem neobdelanih skupnih zemljišč okrog vasi. Okoliški gozd jim je nudil les za gradnjo in kurjavo, gnojilo, travo za krmo in gobe. Gozd je bil v lasti vaške skupnosti in vaščani so ga uporabljali za ohranjanje življenja in kmetijstva. Na večini gorskih območij je bil gozd prevladujoča zemljiška kategorija, razen tam, kjer so bila gozdna zemljišča vključena v požigalništvo (Fujita 1989). Zemljišča, pridobljena s požigalništvom, se imenujejo *yakihata*. S požigalništvom so bili vaščani aktivno povezani z zemljišči, ki so jih obdelovali. Požigalništvo je bilo kot način kmetovanja na japonskih gorskih ob-

močjih razširjeno do konca petdesetih let prejšnjega stoletja (Akaishi 2004, 32). Bilo je uporaben in razmeroma učinkovit način preživljanja na slabo produktivnih zemljiščih strmih gorskih pobočij, kjer ni bilo možno gojiti riža, zato so na njih pridelovali ajdo, proso in druga žita.

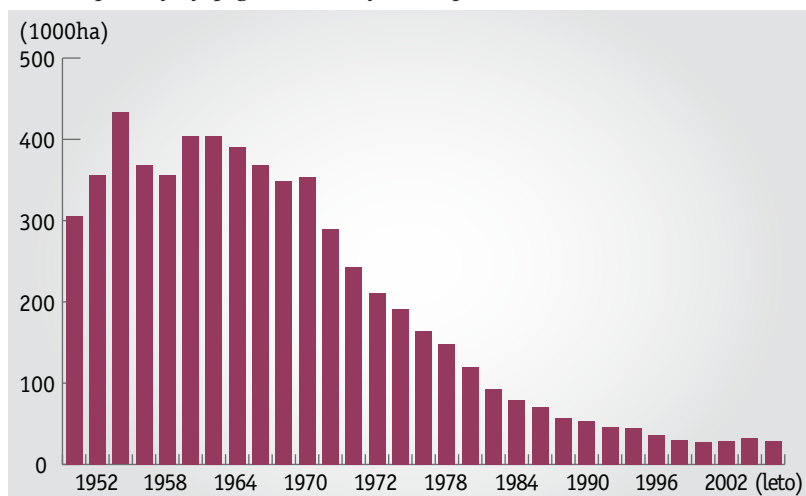
Med drugo svetovno vojno in tudi po njej je bilo veliko dreves posekanih za vojaške namene in gradbeni material. Po vojni se je zaradi potrebe po lesu kot gradbenem materialu začelo obsežno pogozdovanje. Z elektrifikacijo, plinifikacijo in množično uporabo nafte se je povpraševanje po lesu za ogrevanje zmanjšalo, zato so namesto za pridobivanje oglja uporabnih listavcev začeli saditi za gradbeni material uporabne drevesne vrste, kot so japonska srpovka (*Cryptomeria japonica*), školjkasta pacipresa (*Chamaecyparis obtusa*) in japonski macesen (*Larx kaempferi*). Zmanjšano povpraševanje po oglju in povečano po nadomestnih surovinah za gorivo je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja

spročilo gospodarske težave v gorskih vaseh, katerih dohodek je bil prej skoraj v celoti odvisen od oglarjenja. Zato so se prebivalci krajev, ki so bili pretirano odvisni od oglarstva, v iskanju boljših zaposlitvenih možnosti množično odseljevali na industrializirana mestna območja (Nishino 2012). To je pustilo pečat tudi v pokrajini, kjer so zimzeleni drevesni nasadi, zasajeni po drugi svetovni vojni, nadomestili avtohtone hrastove gozdove.

Delež umetno zasajenih gozdov iglavcev se je najbolj povečal prav na območjih, ki so bila nekdaj odvisna predvsem od proizvodnje lesa za gorivo in oglje (Shimatsu 2004). V nasade iglavcev so marsikod preoblikovali tudi območja travnikov in njiv, ki so jih pridobili s požiganjem gozda.

Povpraševanje po stanovanjih na mestnih območjih se je začelo povečevati, s tem pa tudi povpraševanje po lesu kot gradbenem materialu, ki mu domača proizvodnja ni zmogla zadostiti. Cene lesa na japonskem trgu so skokovito narasle, kot odziv na to pa je sledil uvoz poceni lesa iz tujine. Ker je uvožen les japonski trg dobesedno preplaval, se je cena domačega lesa občutno znižala (Nishino 2012). To je prizadelo domačo proizvodnjo in delavce sililo k odseljevanju. Zaradi cenenege uvoženega lesa je prišlo tudi do opuščanja umetno zasajenih gozdov po vsej Japonski. Zato so mnogi povojni gozdni nasadi slabo vzdrževani oziroma zapuščeni, opazno je tudi obsežno zaraščanje obdelovalnih zemljišč. Napredni sistem njihove obdelave, ki je temeljil na kmetijski in gozdarski dejavnosti, je dandanes skoraj v celoti zamrl.

Slika 1: Spreminjanje pogozdenih zemljišč na Japonskem med letoma 1950 in 2006.

Slika 2: Opuščena nekdanja terasasta polja so zaraščena s cedrovim gozdom (foto: Ivana Moguš Yamada).

Nishino (2007) kot poglavitni razlog stagnacije gozdarstva na Japonskem izpostavlja osredotočanje prebivalstva v mestih ter razvoj težke kemične industrije v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ki sta gorske vasi potisnila na obrobje. Propadanje gozdarstva je še dodatno spodbudilo preseljevanje mladih v mesta, predvsem večja središča, kot so Osaka, Nagoja in Tokio, kjer je rastoča industrija potrebovala veliko delavne sile

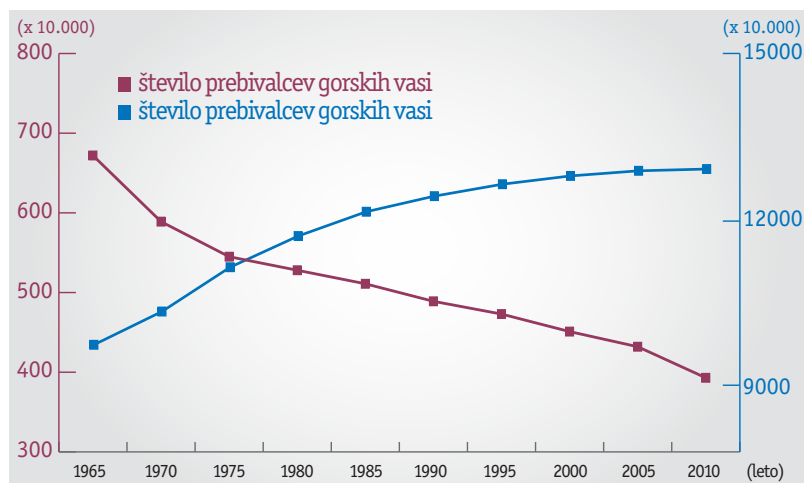
(Shimatsu 2004; Nishino 2008). Zaradi navedenih razlogov se je v dveh desetletjih po letu 1960 na mestna območja priselilo okrog 30 milijonov ljudi, kar še vedno velja za največje migracijsko gibanje v zgodovini Japonske (Fujita 2011, 47). Delež starejših na območjih odseljevanja se je močno povečal. Veliko vasi je bilo v celoti izpraznjenih, saj so se starejši prebivalci morali preseliti v lažje dostopna naselja.

Leta 1965 je v gorskih vaseh živelo 6,8 % prebivalcev Japonske, leta 1985 4,2 %, leta 2000 pa le še 3,6 %. Leta 2010 se je delež skrčil na 3 % in se še vnaprej zmanjšuje. V gorskih vaseh, kjer niso bili zmožni zajeziiti odtoka prebivalstva, se zavzemajo za skladnejši regionalni razvoj, saj se soočajo s pospešenim gospodarskim nazadovanjem (Nishino 2007, 136). To še posebej velja za od velikih somestij oddaljena območja, kjer sta bila temelj gospodarjenja priprava drv in oglarstvo.

Nazadovanje prebivalstva gorskih vasi je postalo državni problem, zato jih je vlada opredelila kot »območja hitrega zmanjševanja števila prebivalcev« ali *kaso chiiki*. Vlada je prvi zakon za spodbujanje razvoja gorskih vasi sprejela leta 1965, pet let pozneje pa je sprejela še zakon za spodbujanje »območij hitrega zmanjševanja števila prebivalcev« (Nishino 2010).

Kot je bilo zapisano, je njegov namen pridobitev sredstev za občine, ki so izpolnjevale že omenjene pogoje glede poraščenosti zemljišč in gostote prebivalstva.

Oba pogoja je izpolnjevalo okrog 1100 občin. Po tem zakonu je bilo veliko denarja namenjenega izpraznjenim območjem, kjer so financirali projekte, ki so jih pripravile občine. Največ sredstev se je porabilo za infrastrukturne projekte, kot so izgradnja običajnih in gozdnih cest, mostov, predorov, javnih uradov in dvoran, sodobnih šol in podobno. Območja gorskih vasi so doživela opazne spremembe, vendar veliko občin na ta-

Slika 3: Spreminjanje števila prebivalcev na Japonskem in v tamkajšnjih gorskih vaseh.

kojšen zagon gospodarske dejavnosti ni bilo ustrezno pripravljenih (Fujita 2011, 49 – 50).

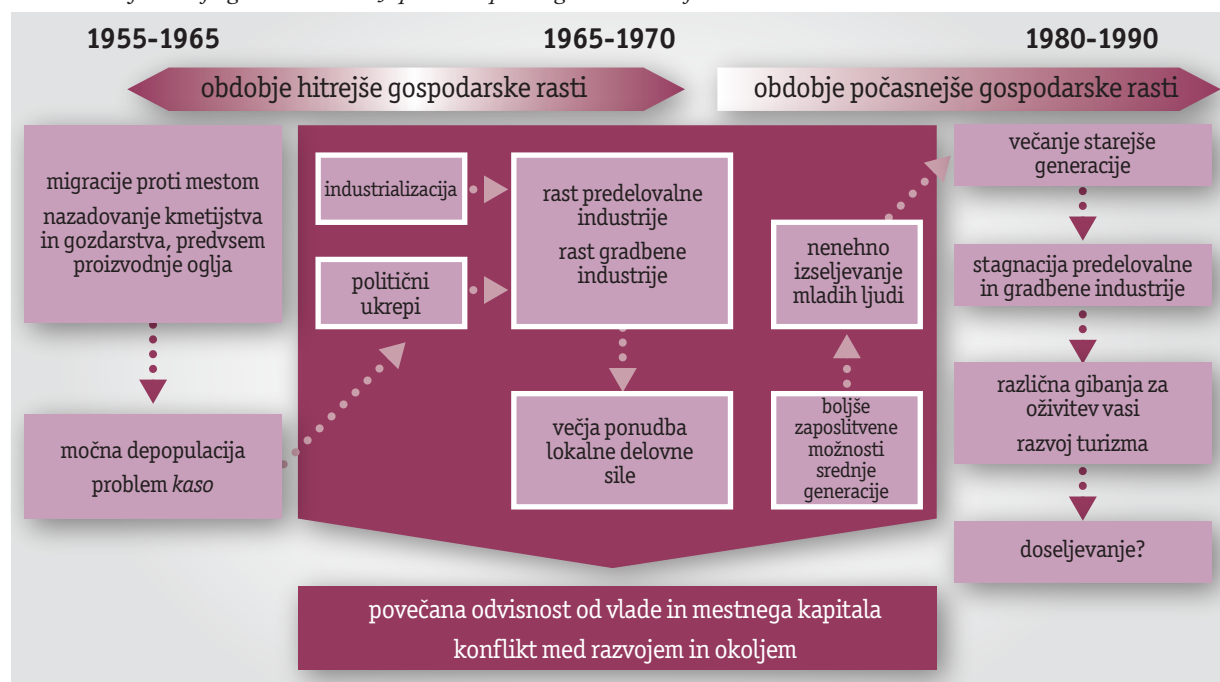
Z rastočo japonsko gospodarsko močjo se je ekonomska razlika med gorskimi vasi in mesti še povečala.

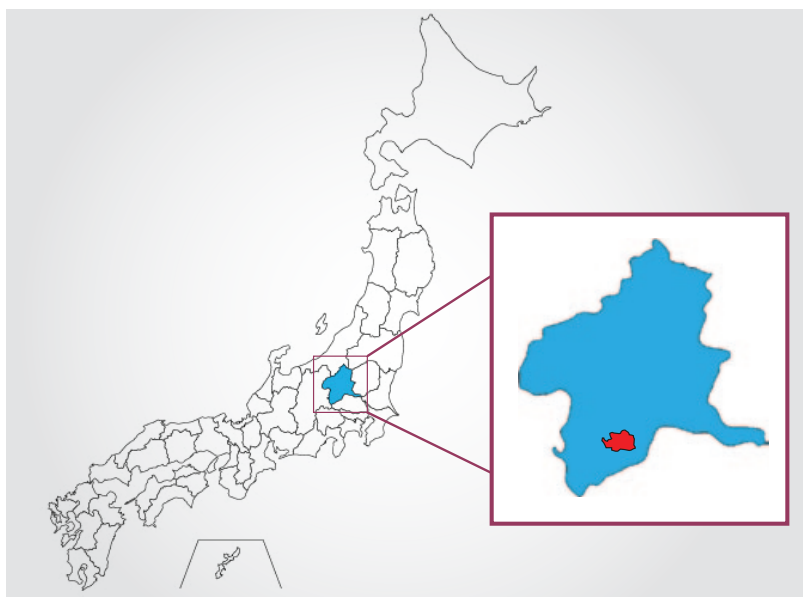
Zaradi tega so odpirali javna podjetja, ki so temeljila na novi zakonodaji. Spodbujali so razvoj turizma, krepitev gozdarstva in krepitev vezi z mesti. Ti napori so nekaterim vasem prinesli izboljšanje, vendar jim težav zvečine ni uspelo odpraviti (Nishino 2008).

Gorske vasi na Japonskem se še vedno soočajo s problemi staranja in upadanja prebivalstva ter s tem povezanimi napovedmi o izginotju nekaterih med njimi. V to skupino spada tudi vas Nanmoku v jugozahodnem delu prefektуре Gunma. V Nanmokuju je dobrih 58 % prebivalcev starejših od 65 let, kar je največja stopnja ostarelosti na Japonskem.

Gorske vasi na jugozahodu prefektуре Gunma so del gorovja Chichibu, ki se vzpenja na južni strani osrednje tektonske črte, prek Japonskega otočja potekajoče od vzhoda proti zahodu. Na območju naselja je zelo razgibano površje z ozkimi dolinami in strmimi pobočji. Večina ozemlja vasi Nanmoku je gorata, sama vas pa je nastala v globoki dolini reke Nanmoku. Prebivalci gradijo hiše s kamnitimi zidovi, da lahko čim bolj izkoristijo zemljišča

Slika 4: Periferizacija gorskih vasi na Japonskem po drugi svetovni vojni.

Slika 5: Lega vasi Namoku znotraj prefekture Gunma in lega prefekture znotraj Japonske.

na strmih pobočjih. Kamniti zidovi so glavni simbol vasi Nanmoku.

Nishino (2016, 5) ugotavlja, da tamkajšnje površje odločilno vpliva na razpoložljivost obdelovalnih zemljišč in prav to je privedlo do razlik v razprostranjenosti obdelovanih zemljišč v primerjavi z gorskimi vasmi na bolj uravnanih območjih. Tako je zaradi možnosti gojenja murv na strmih pobočjih v Nanmokuju in sosednjih vaseh na tem območju cvetelo svilarstvo. Na strmih pobočjih so prebivalci sadili murve in krompir *konnyaku*, se ukvarjali z oglarstvom, gozdarstvom in svilarstvom – dejavnostmi, ki so bile desetletja temelj gospodarjenja gorskih vasi tega območja. Zaradi staranja in zmanjševanja števila prebivalcev je prišlo do občutnih sprememb v rabi tal. Veliko gorskih vasi je poskušalo pritegniti industrijo, vendar zaradi razgibanega površja in slabih cestnih povezav pri tem niso bile pretirano uspešne.

S promocijo turizma in tesarstva ter predelavo kmetijskih pridelkov so v Uenoju, sosednji vasi Nanmoku-

ja, uspeli zadržati 20 % ljudi, ki so se priselili v vas. Tamkajšnja stopnja staranja prebivalstva je v primerjavi z okoliškimi vasmi manjša. Vasi Ueno je to uspelo zaradi uspešne regionalne politike (Nishino 2015) in novozgrajenega predora, ki ji je omogočil boljšo prometno povezavo. Vendar pa v iskanju načina možnosti za oživitev gorskih vasi večina med njimi ni bila dovolj uspešna. Očitno je, da za tovrstna naselja Japoncem za zdaj še ni uspelo najti vsestransko dobre prakse spodbujanja gospodarskega razvoja in priseljevanja. Strmo površje še vedno v veliki meri omejuje možnosti revitalizacije gorskih vasi. Fujita (2011, 2) celo pesimistično predpostavlja, da je zaradi recesije gozdarstva kot ključne gospodarske dejavnosti gorskih območij njihov nadaljnji obstoj nemogoč.

Slika 6: Lega vasi Nanmoku (foto: Ivana Moguš Yamada).

Slika 7: Kamniti zidovi v vasi Nanmoku (foto: Ivana Moguš Yamada).

Obrobnost gorskih vasi kot spremljevalec gospodarskih sprememb

Čeprav je bila Japonska leta 1603 združena pod nadvlado šoguna Tokugawe, je ostala razdeljena na več kot 250 samostojnih domen, ki so medsebojno trgovale. Sledili sta približno dve stoletji miru, v tem času je Japonska doživela gospodarski in kulturni razcvet ter hitro rast prebivalstva. Na koncu 18. stoletja je kar 7 % Japoncev živelo v mestih, medtem ko je takrat v Evropi v mestih prebivalo samo 2 % ljudi (Rath 2007, 478). Zaradi tolikšnega deleža meščanov je bilo zanje treba zagotoviti ogromne količine riža, rib, lesa, blaga za oblačila in gradbenega materiala. Tovrstni

izzivi so zahtevali prilagajanje gospodarstva ter specializacijo pridelave in proizvodnje.

S prihodom evropskih in ameriških trgovcev na japonske otoke sredi 19. stoletja je rivalstvo med domenami nadomestil skupen nacionalni ponos. Z t.i. Meiji restavracijo, ali obnovo cesarske oblasti, leta 1868 je prišla nova ureditev, ki je do tedaj tekmujoče domene tesneje povezala in se usmerila v industrializacijo države, s čimer naj bi bila ta konkurenčna v svetovnem gospodarstvu.

Na začetku 20. stoletja je bila v razvoju japonskega gospodarstva vsa skrb namenjena težki industriji ter razvoju mest in industrijskih središč, medtem

ko je bilo podeželje zanemarjeno, četudi so bila podeželska naselja glavni vir delovne sile, saj vsi odrasli niso mogli najti dela v kmetijskih opravilih. Uspeh te politike je bil izjemen in je postal temelj za hiter gospodarski razvoj po drugi svetovni vojni ter pojav »japonskega gospodarskega čudeža«. Tako je bila Japonska že leta 1920 na dobri poti industrijske in imperalistične velesile.

Eden od ukrepov, s katerimi so se Japonci lotili prilagajanja gospodarstva novim izzivom, je bil tudi specializacija nekaterih pokrajin za določene poljščine, kar je bilo izvedeno na podlagi naravnih razmer. Tako se je gojenje murv in sviloprejk razširilo na goratih območjih s hladnimi in vlažnimi do-

linami največjega otoka Honšuja. Z naraščanjem mestnega prebivalstva in širjenjem poslovanja se je poraba svile močno povečala, zato se je sviloprejestvo skupaj z drugimi industrijskimi panogami iz mest selilo na podeželje. Mestni obrtniki seveda niso izginili in so še naprej imeli monopol nad določenim delom proizvodnje, vendar je do konca obdobja Edo (1603–1868) industrija kot celota še vedno prevladovala na podeželju (Smith 1959, 69–75). Svila je bila glavni japonski izvozni produkt od leta 1850 pa vse do zgodnjih šestdesetih let 20. stoletja. Dobiček, potreben za financiranje japonske »industrijske revolucije«, je v veliki meri izhajal iz tradicionalnega

svilarstva in druge tekstilne industrije. Sklenemo lahko, da je prav povpraševanje po svili v zahodnih državah botrovalo vzponu Japonske kot svetovne trgovinske sile, in, da je bila svila ključ japonskega gospodarskega čudeža.

Ob tem so vojaške akcije Velike Britanije v obeh opijskih vojnah in med uporom Taiping uničile nekdanjo močno kitajsko svilarstvo v mestu Suzhou. Z vzpostavitvijo zunanje trgovine v Jokohami leta 1859 je svila postala glavni izvozni artikel in Japonska je postala njen največji svetovni dobavitelj. Svila in svileni izdelki so bili glavni vir državnega dohodka. V obdobju 1881–1893 je njihova prodaja

prispevala kar 36 % vrednosti celotnega izvoza. Proizvodnja surove svile je na Japonskem naraščala do leta 1934 (Shimatsu 2004).

Dokler je bilo povpraševanje po svili v Združenih državah Amerike veliko, je trgovina s svilo prinašala izjemno blaginjo v številne gorske vasi, ki so bile usmerjene v svilarstvo. Toda njegov razcvet je sčasoma začel usihati, predvsem zaradi zmanjšane povpraševanja v času svetovne gospodarske krize po letu 1930. Po drugi svetovni vojni pa je bila industrija svile obsojena na propad zaradi navdušenja nad zahodnimi oblačili in sodobnejšim načinom življenja.

Slika 8: Podrobnost iz vasi Nanmoku (foto: Ivana Moguš Yamada).

Izguba svilarške tradicije je gospodarsko negativno vplivala na mlade, saj domača tekstilna industrija kot glavni delodajalec ni zmogla zagotoviti nadomestnih delovnih mest (Shimatsu 2004).

Kot posledica procesa, s katerim si je Japonska postopoma zagotovila status ene vodilnih gospodarskih sil v Aziji in svetu, so po vsej državi na različne načine nastajala obrobna območja. Wigen (1995, 21) ugotavlja, da je širjenje japonske nadvlade v zahodnem Pacifiku temeljilo na zmožnosti države učinkovito preusmerjati obstoječe regionalne vire in spreminjati pokrajino skladno z interesi nacionalnih ciljev. V analizi obrobности regije Shimoina v prefekturi Nagano Wigen ugotavlja, da je imelo svilarstvo v gospodarskem razvoju zelo protislovno vlogo. » ... medtem ko se je izkazalo, da je razvoj svilarstva dolino preoblikoval v nedvomno periferijo japonske države, je bila

prav ta podrejenost ključnega pomena, da sodobna japonska država ni postala obrobje svetovnega kapitalističnega sistema ... » (Wigen 1995, 266). Shimatsu (2004, 184) ta pojav imenuje japonski model modernizacije, v katerem se tradicionalno lokalno proizvodnjo žrtvuje v korist industrializacije zahodnega tipa.

Primer vasi, ki se je prilagajala zahtevam in potrebam države, je že omenjena vas Nanmoku na jugozahodu prefektуре Gunma. Vas se je razvijala od obdobja vojskujočih se držav (1467–1603) skozi obdobje Edo, ko so njen razvoj zaznamovali brusilni kamni. V obdobju Edo je bil Nanmoku glavni dobavitelj brusilnih kamnov za takratno vladu v sedanjem Tokiu. Brusilne kamne so pridobivali do konca 19. stoletja.

Čeprav so v prefekturi Gunma tudi po drugi svetovni vojni ohranili vlogo glavnega proizvajalca svile na Ja-

ponskem, se je število kmetov, ki so se ukvarjali s svilarstvom, vseskozi zmanjševalo. To velja tudi za Nanmoku, kjer je bilo svilarstvo dolgo osrednja gospodarska panoga, vendar zaradi nadzora izvoza japonskih tekstilnih izdelkov in liberalizacije tekstilnega trga že od srede petdesetih let prejšnjega stoletja ni več dovolj dobičkonosno (Nishino 2008, 266). Ko je poslovanje s sviloprejkami začelo nazadovati, je glavni vir dohodka postal krompir *konnyaku*, ki je leta 1965 izpodrinil svilarstvo kot najbolj dobičkonosno panogo in se kot glavna dejavnost obdržal do leta 1975.

Visoke cene krompirja *konnyaku* v obdobju Showa (1926–1989) so bile razlog, da je njegovo gojenje postalo temelj tamkajšnjega kmetijskega gospodarstva. Obdobje razcveta se je začelo po drugi svetovni vojni in je trajalo do leta 1974, tako da je bil Nanmoku po celi Japonski znan kot »vas krompirja *konnyaku*« (Raziskovalni inštitut za kulturo ... 2009, 10), prefektura Gunma pa je je prevzela vodilno mesto v njegovi pridelavi. Čeprav se je med letoma 1955 in 1964 pridelava *konnyakuja* povečevala, se je njegovo gojenje med letoma 1965 in 1974 z izboljšanjem kultivarja začelo širiti na ravnice. Tako je bilo mogoče to vrsto krompirja na širšem območju pridelati v velikih količinah, kar je imelo za posledico zmanjšanje z visokimi stroški obremenjene pridelave v gorskih vaseh. Sledilo je znižanje cene in posledično se je zmanjšala tudi površina obdelovalnih zemljišč. Na opuščena terasirana polja murv in krompirja se je hitro razširil gozd.

Slika 9: Nanmoku_letu_2016 - Primerjava fotografij iste lokacije v vasi Nanmoku iz let 1974 in 2016 (zaraščanje kulturne pokrajine).

Nekateri prebivalci Nanmokuja so skušali oživiti stare obrti in tradicionalne dejavnosti, vendar so kmalu spoznali, da se ne da preživljati na podlagi lokalnih virov, zato so mnogi med njimi vas zapustili.

Obrobnost gorskih vasi je napredovala kot spremljevalka gospodarske reorganizacije, ki so jo zaznamovale predvsem spremembe v sestavi industrije. Po prebroditvi naftne krize v sedemdesetih let prejšnjega stoletja se je rast japonskega gospodarstva umirila. Predelovalna industrija je celo nazadovala in prešla v recesijo. V tem kritičnem obdobju je država gospodarstvu gorskih vasi namenjala veliko pozornosti, zlasti s spodbujanjem tipičnih lokalnih proizvodov, za katere se uporabljajo razpoložljivi lokalni viri. Nazadovanje gozdarstva kot glavne dejavnosti goratih območij je povzročilo zmanjšanje vitalnosti številnih gorskih krajev. Zaradi svilarstva in industrijskih potreb se je za krajši čas uveljavila proizvodnja oglja, vendar se je zaradi alternativnih energijskih virov povpraševanje po njem občutno zmanjšalo. Svilarstvo je nazadovalo tudi zaradi cenene uvožene surove svile, kar je povzročilo gospodarsko nazadovanje gorskih vasi. Na drugi strani se je japonska industrija preoblikovala, v petdesetih letih 20. stoletja pa se je gospodarska aktivnost s kmetijstva in gozdarstva preusmerila v težko industrijo (Nishino, 2007).

Sklep

Sodobna preobrazba Japonske je gorske vasi, kakršna je Nanmoku, v mnogih pogledih zrinila na obrobje Tokija in drugih pomembnih gospodarskih

Slika 10: Zapuščene hiše v vasi Nanmoku (foto: Ivana Moguš Yamada).

središč Japonske. Vendar Nanmokuja ni mogoče obravnavati zgolj v okviru matične države, saj je na eni strani postal tudi del korenitih sprememb na svetovni ravni in na drugi del svojske preobrazbe na lokalni ravni. Zato na preoblikovanje pokrajine japonskih gorskih vasi ni mogoče gledati zgolj skozi prizmo vsesplošne industrializacije Japonske kot sestavnega dela globalizacije svetovnega gospodarstva, ki jo je zagnala kapitalistična družbeno-gospodarska ureditev.

V preteklosti japonska vlada ni spodbujala industrijskih panog v gorskih vaseh na način, ki bi lahko zavrl negativne učinke globalizacije. Tudi sedanja gozdarska politika ne spodbuja uporabe domačega lesa. Na drugi strani japonska vlada ni naklonjena spodbujanju kmetijstva v gorskih vaseh, kjer pridelajo le še manjše količine kmetijskih pridelkov, čeprav ozaveščeni potrošniki, ki zahtevajo kakovostno hrano, podpirajo ekolo-

ško kmetovanje, za katerega so v gorskih vaseh zelo ustrezne razmere.

Širjenje gozdov in zaraščanje kmetijskih zemljišč je mogoče nadzorovano uravnavati z aktivnim gospodarjenjem z gozdovi, uporabo lesne biomase, ohranjanjem predelave lesa in razvojem lesne industrije, pa tudi s spodbujanjem kmetijstva. Tega seveda ni mogoče izvesti, če ni ljudi, ki bi to počeli. Tako kot povsod tudi na Japonskem brez ljudi ni mogoče ohraniti kulturne pokrajine. Zato bi morala biti rast prebivalstva v gorskih vaseh prioriteta za razreševanje nakopičenih demografskih problemov, predvsem staranja in odseljevanja mladih. Ob tem pa se je treba zavedati, da staranje ni omejeno le na gorske vasi, ampak postaja pomembna ovira za nadaljnji razvoj celotne Japonske. Stanje Nanmokuja je očitno kruta usoda, ki čaka številne gorske vasi, če ne bodo načrtno vzpostavljeni konkretni razvojni ukrepi.

Soočena s starajočo se družbo in množičnim odseljevanjem s podeželja, se država že desetletja spopada z izzivi spodbujanja rojstev in zadrževanja ljudi na podeželju, pri čemer pa je dokaj neuspešna. Hitro staranje prebivalstva je tudi izziv pri ugotavljanju, kako na gorskih območjih kljub majhne-

mu številu ljudi primerno izkoristiti lokalne vire. Politike, zasnovane z namenom, da bi ublažile razlike med mesti in goratim podeželjem, je treba dopolniti in poiskati način, kako vsem, kakršna je Nanmoku, poiskati novo trajnostno vlogo, ki bo spodbujala tako ohranjanje kulturne pokrajine kot trajnostni razvoj. Čeprav se ne

ve, ali bo Japonski v razmerah hitrih družbenih sprememb uspelo ohraniti tradicionalno podeželsko pokrajino gorskih vasi, je pomembno, da se zavedamo nenehnih sprememb v družbi in njihove vloge v ciklu spreminjanja kulturnih pokrajin.

Viri in literatura

1. Akaishi, N. 2004: (*Sanson ni okeru yakihata no suitai to rin'ya riyō no henka*) Nazadovanje požigalništva in spreminjanje rabe gozda v gorskih vaseh. (Rekishichirigaku) Zgodovinska geografija 46-3, 32–43. Medmrežje: http://hist-geo.jp/pdf/040/046/219_032.pdf (22. 4. 2016).
2. Fujita, Y. 1989: Land-use Change in the Mountains of Japan since the period of Higher Economic Growth Proceedings of the Ashikawa-Sapporo International Symposium. Land-use Change. Hong Kong, 85–101.
3. Fujita, Y. 2011: (*Sanson seisaku no tenkai to sanson no henyō*) Razvoj politike in preobrazba gorskih vasi. Tokio.
4. Fujita, Y., 2013. Changes in mountain villages and policies for the development of mountain areas in Japan. V: Sargent, J. Wiltshire, R (ur.). Geographical studies and Japan, Routledge, New York, str. 47–53.
5. Nishino, T. 2007: The Present Conditions of Mountain Villages in Japan and Policy Strategies for Positive Regional Promotion. Bilten Ekonomske univerze Takasaki 43-2, 136–152. Medmrežje: <http://www1.tcu.ac.jp/home1/sanken/pdf/43-12/43-12nishino.pdf> (25. 3. 2016).
6. Japonsko ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo, 2015. Stanje in prihodnje usmeritve v gorskih vaseh, str. 17. Medmrežje: <http://www.mlit.go.jp/common/001079948.pdf> (13. 5. 2016).
7. Moguš, I. 2016. Spreminjanje kulturne pokrajine gorskih vasi na Japonskem – primer vasi Nanmoku. Diplomsko delo, Filozofska Fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
8. Nishino, T. 2008: (*Gendai sanson chiiki shinkō-ron*) Teorija razvoja sodobnih gorskih vasi. Tokio.
9. Nishino, T. 2010: Regional Policies for Sustainable Development of Mountain Villages in Japan. Geographical Review of Japan 82, 126–136.
10. Nishino, T. 2012: (*21 seiki shotō ni okeru Nihon no sanson no genjō to sono ruikai*) Sedanje razmere v japonskih gorskih vaseh in vrste gorskih vasi. Takasaki keizaidagaku ronshū, 54-4, 41–57. Medmrežje: http://www1.tcu.ac.jp/home1/kgakkai/ronsyuu/ronsyuukeisai/54_4/nishino.pdf (17. 5. 2016).
11. Nishino, T. 2014: (*Sanson no tochi riyō henka to kyō-teki kadai*) Izzivi spremembe rabe zemljišč v današnjih gorskih vaseh, 42–53. Medmrežje: http://www.lj.jp/html/jli/jli_2014/2014fall_p042.pdf (17. 4. 2016).
12. Nishino, T. 2015: (*Nihon'ichi no kōrei-ka sanson no keisei yōin ni kansuru ichikōsatsu - Gunma ken nanmokumura to jinryū machi o jirei to shite*) Raziskave na področju dejavnikov staranja prebivalstva v prefekturi Gunma – študije primerov iz vasi Nanmoku in mesta Kanna. (Takasaki keizaidagaku sangyō kenkyūjo) Industrijski raziskovalni inštitut fakultete za ekonomijo v Takasakiju. 5–2, 30–46. Medmrežje: <http://ci.nii.ac.jp/naid/110009892219> (19. 3. 2016).
13. Nishino, T. 2016: (*Gunma ken no sanson ni okeru yōsan suitai-go no chiiki no taiō to genkai-ka mondai*) Spremembe rabe zemljišč po upadu svilarstva v prefekturi Gunma po drugi svetovni vojni in marginalizacija gorskih vasi. (Takasaki keizaidagaku chiiki kagakukenkyūjo) Inštitut za regionalno znanost ekonomske fakultete v Takasakiju, 51-2, 3–26. Medmrežje: <http://ci.nii.ac.jp/naid/110010026075> (12. 7. 2016).
14. Rath, E. C. 2007: Rural Japan and Agriculture. A companion to Japanese history. Malden, Oxford, Victoria, 477–492.
15. Raziskovalni inštitut za kulturo folklor Saitama, 2009. (*Nanmokumura no mingu kon'nyaku-tsukuri to sono yōgu*) Ljudska orodja vasi Nanmoku. Predelava krompirja konnyaku in orodje za njegovo pridelavo. Nanmoku, Tokio.
16. Shimatsu, Y. 2004: In the Mountain's Shadow: Japan's Silk Reelers Blazed an Asian Path of Economic Development. Journal of Mountain Science 1-2, 183–191. Medmrežje: <http://link.springer.com/article/10.1007/BF02919340> (25. 3. 2016).
17. Smith, C. T. 1959: The Agrarian Origins of Modern Japan. Stanford.
18. Wigen, K. 1995: The Making of Japanese Periphery 1750–1920. Los Angeles.